

BORTOM BETONGEN

Karolina Keyzer kallar sig en stockholmare bland andra. Men som Stockholms stadsarkitekt vill hon vara "jättebesvärlig". Vågar man röra till det i början, vinner man extremt mycket sedan, anser hon.
– När jag började för fyra år sedan fanns ofta attityden att "kvalitets-
snack blir dyrt." I dag är hållbarhet en förutsättning, inte en trend.

TEXT **PETTER EKLUND** FOTO **ANNA RUT FRIDHOLM**

Stockholm har många ansikten. Ibland känns den som en bild från ett arkitektkontor med fotonshoppade medborgare flanerande genom underbara gaturum. Staden kan vara som idealbilden av sig själv, en kollektiv selfie mitt i det ljuva livet. Trots alla storstadsproblem med växtverk, dålig luft, trafikinfarkter, social segregation och galna bostadspriser, kan Stockholm vissa dagar framstå som en utopi, den stad som turister jublar över: Skandinavien Venedig, Östersjöns pärla, en stad för alla, infödda som invandrare. Låter det naivt? Ja, kanske, men städerna behöver drömmande hjärtan som tillåter sig att se hur bra det kan bli. På väg till mötet med stadsarkitekt Karolina Keyzer, cyklar jag genom den bilden, längs välplanerade cykelbanor, passerar barnvagnar, joggare och bussar som håller tidtabellerna, förbi lekparkar, dagis och gråhåriga damer på en brygga i sensommarsol. En stad är allt på en gång: både lycka, elände, framgång, historia och framtid. Staden är också en symfoni av material: sten, klippor, stål och glas, betong, trä, jord, växter och mitt i friktionen mellan allt från politik och färgprogram till social hållbarhet, arbetar Karolina Keyzer.

– Det är en bra tid att arbeta i, säger hon där hon dyker upp i lunchbruset vid "nya" Hornstull, gamla slitna "Knivsöder", nu fixat och väl fungerande.

Hon bor själv bara några stenkast bort. "Nyss var utgångsläget för eller emot förändringar, stämningen var argare. Nu kan

man prata om gemensamma värden utan att bli inmotad i fack. Diskussionerna handlar i mycket högre grad om hur förändringar ska bli möjliga, inte om de ska göras."

Vi går ner till vattnet vid innerstadens gamla gräns och just i dag är verkligheten lik de riktlinjer som Karolina drar upp i programmet Arkitektur Stockholm, huvudstadens första arkitekturstrategi, presenterad med förföriska fotografier förra året. Dokumentet handlar om hur staden ska förverkliga sin utveckling med hållbarhetstänkande, ekologi, integration och omsorg om medborgarna. Stockholm är en av Europas snabbast växande städer och det ställer stora krav. Det är mycket slitage och spänningar. Men i Hornstull tycks allt vara i balans.

– Det här är en plats som bygger på aktivitet. Det är nyckeln till att lyckas med att ha det trångt i en stad. Då måste man vara smart och fråga sig hur man bäst samsas och samarbetar. När människor gör saker tillsammans blir det en trevligare, bättre och säkrare stad, säger hon.

Bra arkitektur tar hand om livet mellan husen. Det handlar inte främst om estetik och säljbara ytor utan mera om innehåll, upplevelse och delaktighet. Här vid Tanto strandbad tycks staden tillhöra alla. Det dräller av folk, det badas i det nya badet,

det cyklas, spelas bangolf, picknicks överallt, kolonilotter, bostäder, en båthamn mitt i alltihop. Tvärs över vattnet växer Liljeholmskajen, med den nya svarta, höghuset, ritat av Wingårdh arkitektkontor, där Karolina arbetade i 13 år innan hon fick erbjudandet om att bli stadsarkitekt. Ja, tack.

Karolina Keyzer föddes i swinging London 1966, bodde där ett år innan familjen flyttade vidare till Düsseldorf, Amsterdam, Saltsjö Duvnäs, Sollentuna och Stockholm. Som sexåring pendlade hon med tåg från Sollentuna in till stan och Franska skolan.

Karolina kallar sig "blandad stockholmare, som många andra" och har bott i de flesta stadsdelarna, stod i bostadskö, fick rivningskontrakt, flyttade igen.

Tidigt sökte hon sig mot arkitekturen, där det fanns möjlighet att kombinera hennes samhällsintresse med konst och skönhetsfrågor. Som 22-åring började hon arbeta hos arkitekten Ove Hidemark, en av de svenska profilerna inom renovering av kyrkor, slott och teatrar, bland annat Skokloster, Stockholms slott och Drottningholmsteatern. Han är också pionjär inom byggnadsvården.

År 1992 startade Karolina arkitekturstudier på KTH. Hon anställdes fem år senare på Wingårdh, och fick bland annat arbeta med det speglade 33-våningar höga Victoria Tower i Kista och nu senast fotbollshotellet vid Friends Arena, som hon fick Solna stadsmiljöpris för 2013.

För fyra år sedan fick hon platsen som Stockholms stadsarkitekt, den första kvinnan på posten. Hon har föregångare under mer än 300 år. Den första stadsarkitekten var Nicodemus Tessin d.ä. som från sin nya position kunde kontrollera och signera allt som ritades för staden. Stadsarkitekten idag har en ganska fri roll. Hennes uppdrag är att värna om att det som byggs i Stockholm idag är av tillräckligt arkitektonisk kvalitet. Hon är inte chef för en egen avdelning, utan arbetar i stadsbyggnadsdirektörens stab.

– Arkitektur är ett ämne för alla, och det verktyg som alla verkligen kan diskutera. Folk kallar sig ofta för "lekmän" när det gäller arkitektur, trots att de är experter på att leva och bo, det är synd, här kan alla bidra.

Uppdraget är att få ihop frågorna kring trafik, byggnader och regler. Stockholm måste möta inflyttningen genom att bygga mycket, men besluten måste vara smarta och genomtänkta.

– Bra arkitektur löser problem. Men hur löser vi problem för så många som möjligt och för det allmännas bästa?

Det är i den framåtandan hon verkar, styrd av en demokratisk grundsyn som är ytterst viktig i kvalitetstänkandet. Karolina Keyzer är optimist och tycker om att arbeta mitt i den komplexa, men spännande hetluft där stadens framtid skapas.

– I dag planerar vi utifrån människans perspektiv, det låter självklart, men är stor skillnad om man jämför med att utgå från en given form. Vilken arkitektur som efterfrågas idag hänger ihop med platsens förutsättningar och vad som behövs i det gemensamma stadsrummet.

Ambitionsnivån i byggandet har tidigare lagts i en lagom bekväm nivå med arkitektur som alla känner igen och som är lättsåld: "köplådor", de ljusa "sjöstadshusen" med balkonger, en estetik som är väl inarbetad, men uttjatad. Finns det inget bättre?

– Vi har kopierat Norr Mälarstrand i evigheter nu. Det leder

ingenbart. Man kan tänka tvärtom: Vad är det för plats vi ska bygga på? Vad ska vi ha för bostäder, hur ska de fungera? Det behöver inte se ut som på 1920-talet överallt. Olika platser kräver olika arkitektur. Vi behöver inte läsa arkitekturmagasin för att hitta den hippaste arkitekturen och tro att det är kvalitet. Stockholm har nu en möjlighet att göra något som är specifikt för Stockholm. Vad behöver vi? Kan vi bara hitta svar på den frågan skulle det vara den absolut bästa arkitekturen just nu. Det är kanske inte främst höga hus och märkesbyggnader, utan i stället bra vardagsarkitektur som skolor byggda på rätt ställen och tänkta tidigt i planeringen.

– Varför ska det vara så märkvärdigt uppdelat överallt? frågar sig Karolina och ger exempel på tänkande som ger en mer levande stad. I Köpenhamn lever SEB:s huvudkontor i symbios med skejtbordåkare.

– Man valde att inte bygga staket, utan tvärtom bjuda in skejtare och nu är det ett skejtbord-Mecca där. Jag frågade ändå dumt SEB-ledningen om åkarna var ett problem, men man bara stirrade på mig: "Varför skulle det vara det? Ju fler som är på platsen, desto säkrare är den för alla." Sådant är inspirerande, det är kvalitet, säger hon och pratar gärna om flerfunktionell arkitektur, som dagis som används till annat på kvällarna, skolbibliotek som också är vanliga bibliotek, så att olika människor kan mötas möts naturligt.

Numera är alla, från byggare till politiker, intresserade av att delta i hållbarhet och kvalitetstänkandet. Man har inte råd att halka efter. Ett byggföretag som ligger långt framme i innovationer är en bättre byggare och varumärke än de andra.

– När jag började för fyra år sedan fanns ofta attityden att "kvalitetssnack blir dyrt".

I dag är hållbarhet en förutsättning, inte en trend. Hållbara material ingår i nästan alla företags kvalitetsprinciper och där kommer också tidlösa material tillbaka: sten och trä.

Sten är ett evigt stadsmaterial. I Stockholm finns natursten till exempel i alla kajer.

– Där finns inga alternativ, säger Karolina och nämner den lyckade ombyggnaden av den 300 meter långa Strömkajen nedanför Grand Hotell.

Den breddade kajen fick nystensättning och kajkanter av förmonterade granitelement. Viktigt var också ett nytt tänkande kring hur kajen skulle användas. Nu fungerar den som både angöring för skepp och ett nytt urbant vardagsrum där trappor är bänkar och hus blir utsiktspunkter. Det är en mer svängig attityd som, trots klimatet, har blåst liv i andra uteplatser. Liljeholmens köldhål med parkerade bilar och nattbussar har blivit ett livfullt torg, Liljeholmskajen likaså. Brunkebergs torg i city ligger redo att vakna ur sin Törnrosasömn under Riksbankens svarta diabasfasad. Slussen är just nu en både dödsdömd, infekterad och förhoppningsfylld plats som så småningom kommer att hitta rätt.

– Man kan absolut koppla natursten till varaktighet. Den är ett utmärkt bra material att bygga ut offentliga miljöer med, säger Karolina.

Sten är inte heller förbehållet "stenstaden", utan kan användas i förnyelsen av offentliga platser i nya urbana sammanhang. De ofta missgynnade miljonprogramområdena skapades utifrån produktionsvänlighet. Att byggkranarna styrde husens

”Sten är ett evigt stadsmaterial. I Stockholm finns natursten till exempel i alla kajer. Där finns inga alternativ.”

placering under rekordåren är en legend som lite orättvist smutskastar de miljöer som blev. Här finns speciella kvaliteter som kan förbättras, inte genom att måla blommor på betongen utan genom seriösa studier av platserna och hur invånarna vill leva där. Torgmiljöerna är oerhört viktiga för samvaron och stämningen. Här finns en väldig och spännande uppgift för boende, planerare, arkitekter och producenter.

Karolina skissar upp en framtid när staden inte längre är inner- och ytterstad utan ett kluster av speciella platser.

– Folk kommer, de som kan, att välja boplatser beroende på vilken livsstil man har och vad man tycker om att göra.

Naturentusiasten värderar närheten till Nackareservatet högre än Stureplan, seglare kommer att bo utåt Saltsjön, Ericsson-anställda väljer ett allt hippare Kista. Boendet kommer att bli kopplat till hur man vill leva och inte vem som har närmast till T-centralen.

I Stockholms nya framkomlighetsstrategi har man också vänt på de gamla urbana reglerna och sätter nu fotgängarna först,

sedan cyklister, kollektivtrafik och bilarna längst ner på listan.

– Det är bra, men nu kan man inte vara nöjd med bara det. Nu måste det arbetas fram nya områden. Staden ska våga testa och experimentera. Det är min roll att peppa och få fart på sådana idéer. Jag är nog jättebesvärlig, men det är mitt jobb. Vågar man röra till det i början, vinner man extremt mycket senare, säger Karolina Kayzer.

Stockholms stad har fått en tjänsteman som staden ska vara glad över, som med moderna ögon och demokratisk attityd kommer att färga utmaningar och stadsrum under många år.

– Det är ett viktigt, roligt och övermäktigt jobb som är som en skola med nya tankar och frågor hela tiden”, säger hon och försvinner i folkvimlet bland fasaderna, just där den goda arkitekturen fungerar.

Det känns som ett löftesrikt äventyr. ■